

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti on riik, kus inimesed on hoitud, ebavõrdsus ja vaesus väheneb ning toetatud on kõikide pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2023–2030 (HEA)
Programmi nimi	Vanemaealiste programm
Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad
Elluviimise periood	2024–2027
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Sotsiaalkindlustusamet (SKA)

Sissejuhatus

Heaolu tulemusvaldkonna vanemaealiste programm on koostatud Heaolu arengukava 2023–2030 elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks, tagades vanemaealistele võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks ning toetades nende majanduslikku toimetulekut. Programm keskendub vanemaealiste heaoluga seotud küsimustele ja seab eesmärgiks, et vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, neile on tagatud kõigiga võrdsed võimalused ning nad on majanduslikult hästi toime tulevad. Programm aitab saavutada Heaolu arengukava 2023–2030 alaeesmärki nr 3.

Programm panustab oma tegevustega riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ vajalikesse muutustesse „Kujundame tervikliku rahvastiku- ja perepoliitika kestliku rahvastiku ja heaolu tagamiseks“ ja „Uuendame sotsiaalkaitse korraldust, arvestades ühiskondlikke muutusi“. Samuti aitab programm kaasa „Eesti 2035“ mõõdikutega „tajatud riskid“, „osalemine tööhõives, kultuurielus, spordis ja vabatahtlikus töös“, „hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ja „püsiva suhtelise vaesuse määr“ 2035. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele. Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide nr 1 „Kaotada vaesus“ ja nr 3 „Heaolu ja tervis“ saavutamisesse.

Vanemaealiste programmi elluviimiseks kasutatakse järgmiseid välisvahendite meetmeid:

- 21.4.2.1 – Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine (Euroopa Sotsiaalfond+)
- 21.4.3.3 – Hüvitiste maksmine, skeemide arendamine ja inimeste piirülest liikumist arvestava sotsiaalkindlustussüsteemi kujundamine (Euroopa Sotsiaalfond+)
- 21.4.9.1 – Iseseisvat toimetulekut toetavate ja kvaliteetsete sotsiaalteenuste ning hooldusvõimaluste tagamine (Euroopa Sotsiaalfond+).

Programmi tegevuste struktuuris ei ole võrreldes varasema programmiga (2023–2026) muudatusi tehtud.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

Programmi eesmärk	Eestis elavatel vanemaealistel on võrdsed võimalused ühiskonnas osalemiseks, nad on ühiskonna igapäevaellu kaasatud ning majanduslikult hästi toime tulevad				
	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Aktiivsena vananemise indeks <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	37,9 (2018)	40,4	40,9	41,3	41,7

Programmi rahastamiskava	2023 eelarve	2024 eelarve	Eelarve		
			2025	2026	2027
Programmi kulud	3 442 144 414	3 537 090 757	3 855 046 330	4 156 955 695	4 447 360 688
Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad	3 442 144 414	3 537 090 757	3 855 046 330	4 156 955 695	4 447 360 688
Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine	627 993	650 551	1 468 967	1 464 534	1 461 498
Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine	3 441 516 420	3 536 440 205	3 853 577 363	4 155 491 161	4 445 899 190

Hetkeolukorra analüüs

Rahvastiku vananemisest tulenevalt on sotsiaalvaldkonna suurimad väljakutsed pensionide tagamiseks täiendavate vahendite leidmine, aktiivse ja tervena vananemise toetamine ning abituse ja abivajaduse tekkimise ennetamine. Kuigi Statistikaameti andmetel vähenes pikaajalise haiguse olemasolu 65-aastaste ja vanemate seas 82,9%-lt 2017. aastal 77,8%-ni 2019. aastal, siis seejärel pikaajalise haigusega elanike osatähtsus 65+ vanuserühmas taas suurenes ning ulatus 2022. aastal 79,1%-ni. Samuti on 65-aastaste ja vanemate elanike seas 2022.a suurenenud nende osatähtsus, kes hindavad oma tervises seisundit halvaks või väga halvaks (27,6%-lt 2020.a 30,5%-le 2022.a) ning lisaks hindab endiselt üle poole (2022. aastal 57,5%) 65-aastastest ja vanematest inimestest, et nende igapäevaelutegevused on tervisest tingituna suurel või vähesel määral piiratud. Vananemisega ja vanusesõbraliku lähenemisviisiga on vaja arvestada kõigis riigi poliitikavaldkondades. Vanemaealiste heaolu puudutavad probleemid ei ole valdkondadeüleiselt poliitikameetmetesse integreeritud. Jätkuvalt nähakse vanemaealisi pigem sotsiaal- ja tervisevaldkonna sihtrühmana. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemist saab toetada vanusesõbralike poliitikameetmetega, mis arvestavad vanemaealiste vajadusi igas eluvaldkonnas. Vanemaealisi on vaja enam kaasata poliitika kujundamisse ning neile on vaja anda võimalus rääkida kaasa vanemaealiste eluolu puudutavates otsustes. Kohaliku elu kujundamisel tuleb arvestada vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtetega ning luua võimalusi aktiveerivateks tegevusteks (nt vabatahtlikuks tööks). Võrreldes Euroopa eakaaslastega on vanemaealised ühiskonda oluliselt vähem kaasatud, sh osalevad vähem vabatahtlikus tegevuses ja poliitikas ning tegelevad vähem hobidega. Vanemaealisi kaasavad esinduskogud ei ole levinud ning ka vabatahtlik tegevus saab alles hoogu.

Kuigi vanemaealiste (65-74a) tööhõive Eestis on Euroopa Liidu suurim ehk töötab ligi 28% pensionäridest¹, on vanemaealised võrreldes ülejäänud elanikkonnaga suuremas vaesusriskis. Eurostati andmetel elas 2022. aastal suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses² 53,1% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning sellest peamise osa moodustavad need, kes elavad suhtelises vaesuses. Statistikaameti andmetel elas 2021. aastal³ suhtelises vaesuses 52,3% Eesti 65-aastastest ja vanematest elanikest ning võrreldes eelneva aastaga vaesuses elavate vanemaealiste osatähtsus suurenes, kuna suhtelise vaesuse piir kasvas (eelneva aastaga võrreldes kasv 17,5%) oluliselt enam kui keskmine vanaduspension (kasv 7,9%). Eriti raskes majanduslikus olukorras on üksi elavad pensionärid ja vanemaealised puudega inimesed. 2021. aastal elas Statistikaameti andmetel 81,7% üksi elavatest 66-aastastest ja vanematest inimestest ning 66,2% puudega 65-aastastest ja vanematest inimestest suhtelises vaesuses.

¹ Vanuserühmas 65-74 on rahvastik 147 182 inimest, neist hõivatud 40,8 tuhat inimest.

² Eurostat avaldab vaesuse andmed uuringuaasta järgi ehk 2022. a suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse näitaja hõlmab 2021. aasta sissetulekutel põhinevat suhtelise vaesuse näitajat. Eesti Statistikaamet avaldab vaesuse näitajad sissetulekuaasta järgi.

³ Sissetulekuaasta, uuringuaasta on 2022.

Nii demograafiast kui mittetraditsiooniliste töövormide järjest laialdasemast kasutamisest tuleneva maksumaksjate vähenemise ja II pensionisambasse pensioniks kogutu enne pensioniiga ärakasutamise tõttu on keskmise pensioni ja keskmise palga suhe tulevikus veelgi vähenemas. Samuti töötab järjest enam inimesi osaliselt välisriikides, mis omakorda vähendab maksumaksjaid ning pensioniõigusi Eestis.

Vananemisega seotud hoiakud mõjutavad vanemaealiste elukvaliteeti ja heaolu – vanemaealiste ühekülgne kujutamine soodustab vanuseliste eelarvamuste ja stereotüüpide teket. Vanuselist diskrimineerimist tajutakse ja kogetakse enim töösuhetes. Vanemaealised on haavatavad ka väärkohtlemise, hülgamise ja hooletusse jätmise ning väärkuse ja lugupidamise kaotuse suhtes. Vanemaealiste vastu suunatud vägivalda peamised põhjused on lähedaste sotsiaalsed ja vaimse tervise probleemid. On alust eeldada, et vanemaealiste depressioon on aladiagnoositud ja -ravitud, kuid juba diagnoositud kõrge depressiivsuse tase näitab, et vaimsele tervisele on vaja senisest enam tähelepanu pöörata.

Olulised tegevused

- Viiakse ellu pensionipõlve rahalist turvatunnet suurendav **pensionitarkuse teenus**. Eesmärk on kujundada Sotsiaalministeeriumi pensionitarkuse teenus riiklikul tasandil usaldusväärseks kolme pensionisamba üleseks infoallikaks, mis võimaldab kallutamata pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid pensionipõlveks rahalise turvatunde saavutamiseks.
- Analüüsitakse ja tehakse ettepanekud **tööandjapensioni** loomiseks. Eesmärgiks on soodustada inimeste pensioniks kogumist, et tagada nende parem toimetulek vanaduspensionieas. Selleks analüüsitakse erinevaid võimalusi, kuidas tööandja kaasabil parandada inimeste vanaduspensioniea rahalist hakkamasaamist.
- Julgustamaks inimesi jätkama töötamist pensionieas ning tööandjaid värbama vanemaealisi töötajaid, töötatakse välja meetmed tööandjate **hoiakute muutmiseks vanemaealistesse töötajatesse** ja sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks. Majanduslikult aktiivsed vanemaealised on rohkem kaasatud ühiskonna tegemistesse ning nad on paremini igapäevaelus toimetulevad.
- Analüüsitakse erinevaid võimalusi **miinimumpensioni tõstmiseks**, et tagada inimestele parem sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmine on oluline ka selleks, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele.
- Pensioni tõrgeteta väljamaksete tagamiseks on **vaja tuua pensioniteenus uuele platvormile SKAIS2**. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teostada õigeaegseid pensionite väljamakseid.

Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Meetme eesmärk: vanemaealiste võimalused ühiskonnas osaleda ja majanduslikult toime tulla on paranenud.

Möödik	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
50–74-aastaste tööhõive määr, % <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu- uuring</i>	60,0%	57,2%	57,3%	57,4%	57,5%

65-aastaste ja vanemate suhtelise vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse määr, % <i>Allikas: Eurostat (EU-SILC)</i>	53,1%	36,8%	35,9%	35,9%	34,0%
--	-------	-------	-------	-------	-------

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Tegevuse eesmärk: vanemaealiste ühiskonnaelus osalemine on paranenud ja nad on õigel ajal toetatud.

Tegevuse raames on eesmärk soodustada vanemaealisi töötajaid väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas, tõstes töandjate teadlikkust ja panustades sotsiaalpartnerite hoiakute muutmisesse.

Strateegilise partnerluse kaudu võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuse juurde ja edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, toetades seeläbi vanemaealiste kaasatust poliitikakujundamisesse.

Samuti sisaldab tegevus võimaluste loomist aktiveerivateks tegevusteks, sealhulgas vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Meetmete väljatöötamine töandjate hoiakute muutmiseks vanemaealistesse töötajatesse ja sotsiaalpartnerite võimekuse suurendamiseks. Oluline on tegeleda vanemaealiste negatiivse kuvandi muutmisega teavitustegevuste kaudu.
- Vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioonide võimestamine ja nende esinduskogude loomise toetamine kohalike omavalitsuse juurde, vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtete edendamine, toetades vanemaealiste poliitikakujundamisse kaasaamist strateegilise partnerluse kaudu.

Möödik	Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „ühiskondlik aktiivsus“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	14,3 (2018)	15,1	15,3	15,4	15,6
Aktiivsena vananemise indeksi alavaldkond „sotsiaalne aktiivsus ja soodustav keskkond“ <i>Allikas: Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskus</i>	53,2 (2018)	58,2	59,1	60,0	61,0

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Tegevuse eesmärk: hüvitiste, toetuste ja nõustamisega inimestele rahalise heaolu tagamine ja pensionisüsteemi jätkusuutlikkuse kindlustamine.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet riiklikku vanaduspensioni, mis on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mida mõjutab inimese varasem panustamine pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja täidetud vajalik pensionistaaž. 01.01.2017 hakkas vanaduspensioniiiga

järk-järgult tõusma ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast.

Tegevuse raames maksab Sotsiaalkindlustusamet veel riiklikku toitjakaotuspensioni ja riiklikku töövõimetuspensionit. Toetustena makstakse üksi elava pensionäri toetust, represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetust, olümpiavõitja toetust ning sotsiaaltoetust välisriigist Eestisse elama asunud Eesti kodanikule või eesti rahvusest isikule ning tema abikaasale, lastele ja vanematele.

Vanemaealiste inimeste heaolu tagamiseks ning võimalikku absoluutsesse vaesusesse langemise riski vähendamiseks prognoositakse 44-aastase staažiga vanaduspensioniks alates 01.04.2024. aastast 776 eurot (01.04.2023. a 700 eurot), kasv 76 eurot.

Üksi elava pensionäri toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada vaesusriski. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine vanaduspension (2024. aastal alla 874 euro). 2024. aastal on üksi elava pensionäri toetuse suurus 200 eurot.

Represseeritute ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetuse suurus on 292 eurot.

Tegevus hõlmab ka pensionipoliitika väljatöötamise ja rakendamisega seotud tegevusi, sealhulgas inimeste pensioniteadlikkuse suurendamist pensionitarkuse teenuse kaudu.

Perioodil 2024–2027 on kavas:

- Pensionitarkuse teenuse jätkamine ja arendamine. Selle raames viiakse lõpuni pensionitarkuse uuring, luuakse pensioni sündmusteenus ning kaasajastatakse kolme pensionisamba kalkulaatorit. Pensionitarkuse uuring valmib 2024. aastal ja sündmusteenus 2025. aastal.
- Analüüsi ja ettepanekute ning kogumispensionide seaduse muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse koostamine töödandjapensioni loomiseks. Selleks analüüsitakse erinevaid töödandjapensioni võimalusi, kus töödandja kaasabil suurendatakse inimese finantsilist võimekust vanaduspensionieas.
- Miinimumpensioni tõstmise võimaluste analüüsimine, et tagada inimestele parim sotsiaalne kaitse. Miinimumpensioni adekvaatsemaks muutmise on oluline, et vastata rahvusvahelistele miinimumpensionidele kehtestatud nõuetele. Tegevuste tähtaeg on 2024. aasta.
- Pensioniteenuse uuele infosüsteemi platvormile SKAIS2 toomine, et tagada pensioni tõrgeteta väljamaksed. Oluline on tagada pensionide määramise ja maksmise järjepidevus ning ennetada riski, mille tulemusel ei ole võimalik teostada õigeaegseid pensionite väljamakseid.
- Rahvusvahelise koostöö edendamine. Kavas on Eesti ja USA vahelise sotsiaalkindlustuslepingu sõlmimine ning Eesti-Soome vahelise andmevahetuse tõhustamine. Mõlemad tegevused on hetkel kavandatud 2025. aastasse.

Möödik		Tegelik 2022	Sihttase 2024	Sihttase 2025	Sihttase 2026	Sihttase 2027
Vanaduspensioni teoreetiline netoasendusmäär; mediaanpensioni suhe mediaanpalka* <i>Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium,</i>	Netoasendusmäär	39%	44%	44%	44%	44%

<i>Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>	Mediaan	54%	58%	58%	58%	58%
Rahvapensionimäära suhe arvestuslikku elatusmiinimumi <i>Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet; Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		0,91	>1,0	>1,0	>1,0	>1,0

**40-aastase staažiga mediaanpalka saanud inimese I ja II samba netopension netomediaanpalgast.*

Programmi juhtimiskorraldus

Vanemaealiste programmi on Sotsiaalministeerium teinud koostöös asjakohaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Heaolu arengukava 2023–2030, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ning riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ eesmärgi. Programmi kinnitab sotsiaalkaitseminister pärast 2024. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra, olles kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ning riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgi aitavad toetada tulemusvaldkonna „Heaolu“ teised programmid (Sotsiaalministeeriumi „Sotsiaalhoolekandeprogramm“ ning Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi ühisprogrammid „Tööturuprogramm“ ja „Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste programm“). Teistest tulemusvaldkondadest toetab programmi eesmärgi enim tulemusvaldkonna „Tervis“ Sotsiaalministeeriumi programmid „Tervist toetavad valikud“, „Tervist toetav keskkond“ ning „Inimkeskne tervishoid“.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutavad Sotsiaalministeerium koostöös asjakohaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru Heaolu arengukava 2023–2030 juhtkomisjonile ning tulemusvaldkonna iga-aastases aruandes. Juhtkomisjoni on kaasatud valdkonna peamised koostööpartnerid. Juhtkomisjoni ülesanded, liikmed ja koosolekute protokollid ning tulemusvaldkonna „Heaolu“ iga-aastased tulemusaruanded on avalikustatud Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

LISA 1 Programmis olevate teenuste kirjeldus

Meede 1.1. Vanemaealised on ühiskonnas sotsiaalselt kaasatud, võrdselt koheldud ning majanduslikult hästi toime tulevad

Tegevus 1.1.1. Vanemaealiste heaolu ja ühiskonnaelus osalemise toetamine

Teenus: Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 404)

Teenuse eesmärk on soodustada vanemaealisi töötajaid väärtustavaid hoiakuid ühiskonnas. Kavas on tõsta tööandjate teadlikkust ja suurendada sotsiaalpartnerite võimekust läbi nende hoiakute muutmise vanemaealistesse töötajatesse koolitus- ja teavitustegevuste kaudu. Vanusesurvevastase teavitusega suurendatakse ühiskonnas sallivust ning suunatakse tööandjaid ja töötajaid nägema vanemaealist töötajat kui konkurentsivõimelist ja võrdset partnerit.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (TAT „Hoiakute muutmine vanemaealistesse töötajatesse“).

Teenus: Vanemaealiste poliitikakujundamisesse kaasamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 414)

Teenuse eesmärk on kaasata vanemaealisi poliitikakujundamisse strateegilise partnerluse kaudu. Selleks võimestatakse vanemaealiste huvikaitse- ja esindusorganisatsioone ning nende võrgustikke, toetatakse vanemaealiste esinduskogude loomist kohalike omavalitsuse juurde. Lisaks edendatakse vanusesõbraliku ühiskonna kujundamist, sh töötatakse välja ja juurutatakse Eestis vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted ning kaasatakse vanemaealisi enam poliitikakujundamisse.

Teenus: Võimaluste loomine aktiveerivateks tegevusteks (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 412)

Vanemaealiste (sh äsja tööhõivest lahkunud inimestele) sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks luuakse võimalused aktiveerivateks tegevusteks, sh vabatahtlikuks tööks. See võimaldab vanemaealistel püsida aktiivsena ja osaleda kogukondlikes tegevustes, ennetades seeläbi abivajaduse tekkimist.

Tegevust rahastatakse välisvahenditest (TAT „Pikaajalise hoolduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine“).

Tegevus 1.1.2. Pensionisüsteemi kujundamine ja hüvitiste maksmine

Teenus: Pensionipoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 57)

Teenuse sisuks on pensionipoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine eesmärgiga tagada nii praegustele kui ka tulevastele pensionäridele piisava suurusega asendussissetulek. Selleks analüüsitakse koos Rahandusministeeriumiga järjepidevalt Eesti pensionisüsteemi ning analüüsi põhjal tehakse ettepanekud pensionisüsteemi muutmiseks. Pensionisüsteem peab tagama ühelt poolt nii adekvaatse minimaalse sissetuleku, aga ka rahuldava teise sissetuleku asenduse, sh üksi elavatele inimestele. Uute töövormide kasutuselevõtmise ja II pensionisamba vabatahtlikuks muutmise tõttu otsitakse võimalusi, et tuua täiendavaid vahendeid pensionisüsteemi, sh arendades kogumispensionil põhinevaid pensioniskeeme ja tööandjapensionit. Piiriülelisel töötamisel kogutud pensioniõiguste säilimiseks sõlmitakse Euroopa Liidu väliste riikidega kahepoolseid sotsiaalkindlustuslepinguid.

Pensionisüsteemi arendamise kõrval on oluline suurendada inimeste pensioniteadlikkust. Selleks pakub Sotsiaalministeerium pensionitarkuse teenust, mille eesmärk on kallutamata, lihtsa ja selge pensioniinfo kättesaadavuse kaudu suurendada kõigi täiskasvanud inimeste pensioniteadlikkust ning toetada ja motiveerida nende pensionivalikuid, et saavutada pensionipõlveks piisav rahaline turvatunne. Teenust rahastatakse välisvahenditest (TAT „Eesti inimeste pensionialase teadlikkuse suurendamine“).

Teenus: Riiklik vanaduspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 302)

Pension on sotsiaalkindlustushüvitis vanaduse korral. Pensionisüsteemi eesmärk on tagada pensionile läinud inimesele igakuine sissetulek, mis sõltub tema varasemast panustamisest pensioniskeemi (sotsiaalmaksu tasumine). Vanaduspensioni saamiseks peab inimene olema jõudnud vanaduspensioniiikka ja tal peab olema täidetud vajalik pensionistaaž. Vanaduspensioniga suureneb vastavalt sünniaastale ning jõuab 2026. aastaks 65. eluaastani. Alates 2027. aastast sõltub vanaduspensioniga keskmisest eeldatavast elueast. Pensionil on palju erinevaid sihtrühmi ja mitu alaliiki, mis võimaldavad inimestel suunduda pensionile ka paindlikel tingimustel.

Teenus: Riikliku vanaduspensioni kogumisosa (vastutaja Sotsiaalministeerium, lühikood 306)

Rahvastiku vananemise mõjudega tegelemiseks loodi 2002. aastal riikliku vanaduspensioni kogumisosa ehk kohustuslik kogumispension. Inimene, kes on liitunud kohustusliku kogumispensioniga ja kelle eest makstakse Eestis sotsiaalmaksu, teeb sissemaksed kohustuslikku pensionifondi. Tema sotsiaalmaksu pensionikindlustuse osa jaguneb kaheks – 16% eest omandab ta jooksvalt rahastatava riikliku pensioni õigusi ja 4% kantakse kohustuslikku pensionifondi. Pensionile minnes koosneb riiklik vanaduspension samuti kahest osast – jooksvalt rahastatavast riiklikust vanaduspensionist (I sammu) ja riikliku vanaduspensioni kogumisosast (II sammu). Viimati nimetatut sõltub kohustuslikku pensionifondi kogutud summa suurusel ja inimese vanusest pensionile minekul.

Teenus: Riiklik töövõimetuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 237)

Töövõimetuspensioni regulatsioon kaotas riikliku pensionikindlustuse seaduses kehtivuse 1.06.2016. Alates 1.06.2016 hindab töövõimet ja maksab töövõimetoetust Eesti Töötukassa. Sotsiaalkindlustusamet määrab ja maksab töövõimetuspensioni nendele inimestele, kellel on õigus töövõimetuspensionile Eesti Vabariigi poolt sõlmitud kahepoolse välislepingu alusel. Neile kohaldatakse enne 2016. aasta 1. juulit kehtinud töövõimetuspensioni regulatsiooni ja seda kuni välislepingu muutmiseni. Samuti makstakse töövõimetuspensioni inimestele, kellel on tuvastatud püsiv töövõimetus kaitsevõeteteenistuse seaduse alusel.

Teenus: Riiklik toitjakaotuspension (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 238)

Toitjakaotuspensionile on õigus toitja surma korral tema ülalpidamisel olnud perekonnaliikmetel. Lapsele, vanemale või lesele määratakse pension sõltumata sellest, kas ta oli toitja ülalpidamisel või mitte. Õiguse riiklikule toitjakaotuspensionile sätestab riikliku pensionikindlustuse seadus (RPKS). Lapsel on õigus toitjakaotuspensionile kuni 18-aastaseks saamiseni, õppimise korral kuni 24-aastaseks saamiseni. Lesel on õigus toitjakaotuspensionile üksnes siis, kui ta ei tööta ja kasvatab toitja kuni 3-aastast last, samuti raseduse ajal või kui lesk on püsivalt töövõimetu või pensionieas.

Teenus: Üksi elava pensionäri toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 189)

Üksi elava pensionäri toetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 139.1 alusel. Toetuse eesmärk on parandada pensionäri majanduslikku iseseisvust ja vähendada tema vaesusrisiki. Toetust makstakse üks kord aastas oktoobrikuus üksi elavatele pensionäridele, kelle igakuine netopension on väiksem kui 1,2-kordne Eesti keskmine pension (2023. aastal alla 720 euro).

2023. aastal on toetuse suurus 200 eurot. Toetuse maksmise määr ja toetuse suurus kehtestatakse igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Teenus: Represseeritu ja tuumakatastroofi tagajärgede likvideerija toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 186)

Represseeritu toetuse maksmise aluseks on okupatsioonirežiimide poolt repressseeritud isiku seadus. Toetust on õigus saada repressseeritu tunnistuse omanikul. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot. Toetust tuumakatastroofi tagajärgede likvideerijatele makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140.1 alusel. Toetust makstakse üks kord aastas ja toetuse suurus on 292 eurot.

Teenus: Olümpiavõitja toetus (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 191)

Olümpiavõitja riiklikku toetust makstakse spordiseaduse alusel. Toetust makstakse olümpiavõitjale vanuse (kümme aastat enne vanaduspensioniiiga) või osalise või puuduva töövõime alusel. Toetuse suuruse aluseks on Statistikaameti avaldatud eelmise kalendriaasta kolmanda kvartali keskmine brutokuupalk. Toetust makstakse igakuiselt

Teenus: Välisriigis töötavate ja tagasipöördujate sotsiaalkindlustus ja -toetus (sh A1) (vastutaja Sotsiaalkindlustusamet, lühikood 297)

Sotsiaaltoetust makstakse sotsiaalhoolekande seaduse § 140 alusel. Toetusele tekib õigus vanaduspensioni ikka jõudnud isikule. Toetust makstakse igakuiselt ja toetuse suuruseks on rahvapensioni määr. Rahvapensioni määra indekseeritakse igal aastal 1. aprillil. Toetuse saajad on ravikindlustatud.

Tõend A1 väljastatakse inimestele, kes viibivad lähetuses välisriigis või töötavad mitmes riigis. Seda võivad taotleda nii tööandja, töötaja kui ka ametnik. Tõendiga määratakse kindlaks isiku kindlustajariik. Tõendi väljastab riik, mille sotsiaalkindlustuse õigusakte kohaldatakse ja sellega tõendab lähetuses viibiv või mitmes riigis töötav isik vastu võtva riigi ametkonnale, et tema suhtes ei kohaldata ühegi teise tema tööga seotud riigi sotsiaalkindlustuse õigusakte. Hiljem kasutatakse sotsiaalmaksu infot pensioni maksmise alusena.